

Samenvatting	3
1. Aanleiding: evaluatie van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen	4
2. Conclusie: de Bibliotheekwet heeft niet geleid tot een bibliotheekaanbod in elke gemeente	8
2.1 Toenemend aantal gemeenten heeft geen voorziening in de zin van de Bibliotheekwet	9
2.2 Ook het aantal fysieke bibliotheeklocaties neemt af	10
2.3 De raad verwacht een verdere afname van voorzieningen en een toename van verschillen	11
2.4 De Bibliotheekwet schrijft instandhouding van een bibliotheekvoorziening niet voor	12
3. Vijf aanbevelingen om elke inwoner toegang te geven tot het volledige bibliotheekaanbod	13
<i>Aanbeveling 1: versterk het wettelijke kader zodat alle inwoners van Nederland toegang hebben tot de vijf bibliotheekfuncties</i>	13
<i>Aanbeveling 2: versterk de taakstelling en samenwerking in het netwerk</i>	14
<i>Aanbeveling 3: creëer een Nationale Bibliotheekagenda</i>	15
<i>Aanbeveling 4: stimuleer leesmotivatie vanaf 0 jaar</i>	16
<i>Aanbeveling 5: vergroot de expertise in de bibliotheek om het aanbod goed te ontsluiten</i>	17
4. Slotwoord	18
Bijlagen	19
Adviesvraag	20
Bevindingen en conclusies	
‘Evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen’	25
Baten van openbare bibliotheken 2010 – 2018	27
Commissie en gesprekspartners	29
Literatuur	30
Colofon	31

Samenvatting

De Raad voor Cultuur concludeert dat niet iedere inwoner van Nederland toegang heeft tot een kwalitatief hoogstaand bibliotheekaanbod. Daarnaast zijn, ook na invoering van de Wet Stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (hierna: Bibliotheekwet), de spreiding en bereikbaarheid van de openbare bibliotheek nog altijd onvoldoende. Bovendien is sinds 2014 het niveau van de gemeentelijke bekostiging (gecorrigeerd voor prijsinflatie) met 8,8 procent gedaald; vanaf 2010 zelfs met bijna 19 procent.

De raad ziet dat het huidige stelsel van openbare bibliotheken onder hoge druk staat. Het stelsel heeft de afgelopen jaren met veel bezuinigingen te maken gehad. De raad verwacht dat de afname van het aantal bibliotheekvoorzieningen, in de zin van de wet, de komende jaren doorzet en dat de verschillen in het aanbod tussen gemeenten daardoor zullen toenemen. Het is duidelijk dat de Bibliotheekwet geen versterking heeft gebracht op een voor de raad cruciaal aspect: burgers kunnen er niet op vertrouwen dat er in hun gemeente een volwaardige bibliotheekvoorziening aanwezig is.

Bibliotheken spelen in op laaggeletterdheid en taalvaardigheid, digitalisering en digitale vaardigheden, en leesmotivatie en leesvaardigheid. Uit de PISA-test 2018 blijkt dat de leesvaardigheid onder middelbare scholieren sterk gedaald is tussen 2015 en 2018. Dit is kwalijk, want leesvaardigheid dient niet alleen het culturele, maar ook het economische en maatschappelijke belang.

De raad vindt dat iedere inwoner van Nederland toegang moet hebben tot een kwalitatief hoogstaand bibliotheekaanbod in de eigen gemeente. Dat is ook de bedoeling van het huidige, wettelijke kader. Er is druk op de ketel nodig om dit te realiseren. De raad is van mening dat het Rijk ervoor moet zorgen dat de gemeente haar taak uitvoert en dat de inwoners toegang hebben tot de vijf bibliotheekfuncties. Daarnaast doet de raad aanbevelingen ten aanzien van de kwaliteit en bereikbaarheid van het bibliotheekaanbod. Om de samenwerking en afstemming tussen de partijen te coördineren en te stimuleren, stelt de raad voor een Nationale Bibliotheekagenda te creëren. Hij doet in zijn advies vijf aanbevelingen:

- Versterk het wettelijke kader zodat alle inwoners van Nederland toegang hebben tot de vijf bibliotheekfuncties.
- Versterk de taakstelling en samenwerking in het netwerk in overeenstemming met ieders taken, en de verantwoordelijkheden die genoemd worden in de Bibliotheekwet.
- Creëer een Nationale Bibliotheekagenda. De raad ziet deze agenda als een manier om de sector zelf een volgende stap te laten zetten in de samenwerking die in de Bibliotheekwet is vastgelegd.
- Stimuleer leesmotivatie vanaf 0 jaar. BoekStart en Bibliotheek op School zijn goede voorbeelden van beleidsprogramma's die leesmotivatie en -vaardigheid als doorlopend traject van kinds af aan faciliteren. Deze zijn voornamelijk belangrijk voor kinderen uit taalzwakke gezinnen, waar lezen vaak geen vanzelfsprekendheid is.
- Vergroot de expertise in de bibliotheek zodat het aanbod goed ontsloten wordt voor het publiek. Hiervoor moet gewerkt worden aan een erkende bibliothecarissenopleiding op mbo-, hbo- en wo-niveau, en aan gerichte bijscholingsmodules en cursussen.

1. Aanleiding: evaluatie van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

Sinds 1 januari 2015 geldt in Nederland de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (hierna: Bibliotheekwet). Hiermee heeft Nederland weer een volwaardige wet voor de openbare bibliotheken. ^[1] Zij regelt dat de minister, provinciebesturen en gemeentebesturen gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor een netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen. Dit netwerk bestaat uit de lokale openbare bibliotheken, de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) en de Koninklijke Bibliotheek (KB).

In de wet is vastgelegd dat een openbare bibliotheekvoorziening in ieder geval vijf functies omvat. Deze functies moeten 'bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek'. Volgens de wet zijn bibliotheken verantwoordelijk voor het:

- Ter beschikking stellen van kennis en informatie.
- Bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie.
- Bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur.
- Organiseren van ontmoeting en debat.
- Laten kennismaken met kunst en cultuur. ^[2]

Volgens artikel 29 van de Bibliotheekwet dient de minister binnen vijf jaar na invoering van de wet de Staten-Generaal te informeren over de doeltreffendheid en effecten ervan in de praktijk. Daarom is de wet in het najaar van 2019 geëvalueerd door KWINK groep, Panteia en Rebel Group (verder: KWINK groep). ^[3] De minister heeft ook de raad gevraagd advies uit te brengen over de staat van het Nederlandse bibliotheekwerk (zie bijlage 1 voor de adviesaanvraag). Aan KWINK groep en de raad zijn nagenoeg dezelfde vragen gesteld, over de volgende drie onderwerpen:

1. *Het bibliotheekstelsel als netwerk*

Vervullen partijen hun rollen in het netwerk en is de samenhang in het bibliotheekstelsel hierdoor toegenomen? Zijn de spreiding en bereikbaarheid van de openbare bibliotheek toereikend?

2. *De publieke waarden en maatschappelijke functies*

Heeft de Bibliotheekwet bijgedragen aan een duidelijker en breder profiel van de openbare bibliotheek als maatschappelijke organisatie met een aantal, deels nieuwe, publieke taken?

3. *De digitale openbare bibliotheek*

Is sinds de invoering van de Bibliotheekwet een voor het algemene publiek relevante digitale openbare bibliotheek ontstaan?

In het evaluatierapport 'Evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen' gaat KWINK groep in op de doeltreffendheid en effecten van de wet in de praktijk, de maatschappelijke functie van de openbare bibliotheek, het bibliotheeknetwerk, de digitale bibliotheek en de financiële situatie. ^[4] In bijlage 2 staan de belangrijkste bevindingen en conclusies in een samenvatting.

1
De Wet op het Openbaar Bibliotheekwerk uit 1975 werd in de jaren tachtig van de vorige eeuw bij een decentraliseringsoperatie van het welzijnswerk ingetrokken.

2
Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, Ministerie van OCW, 2015
wetten.overheid.nl

3
'Evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen', Eindrapport, KWINK groep, Panteia, Rebel Group, nog te verschijnen, zie samenvatting op p. 25-26.

4
Idem

De raad onderschrijft, mede op basis van gesprekken die hij voerde met belanghebbenden, de bevindingen van KWINK groep. In bijlage 4 worden de gesprekspartners genoemd.

Dit advies bouwt voort op wat KWINK groep heeft geconstateerd, aangevuld met eigen informatiewinning. De raad geeft op basis daarvan met name een advies over de spreiding, bereikbaarheid en kwaliteit van het openbare bibliotheekaanbod. Hij maakt daarbij gebruik van eerder uitgebrachte adviezen zoals De daad bij het woord en Lees! Een oproep tot een leesoffensief.

De commissie die dit advies heeft voorbereid, bestaat uit Frank Huysmans (voorzitter), Jenneke Harings, Ankie Kessler, Nisrine Mbarki, Huub Wijfjes en Liesbet van Zoonen. De commissie is ondersteund door Philippine Jenster, Jaap Visser en Gerlinda de Vries.

2. Conclusie: de Bibliotheekwet heeft niet geleid tot een bibliotheekaanbod in elke gemeente

De Raad voor Cultuur concludeert dat niet iedere inwoner van Nederland toegang heeft tot een kwalitatief hoogstaand bibliotheekaanbod. De spreiding en bereikbaarheid van de openbare bibliotheek zijn ook na invoering van de Bibliotheekwet niet toereikend. Dit terwijl het uitgangspunt van de wet is dat iedere inwoner van Nederland toegang heeft tot informatie en cultuur: 'iedere inwoner van Nederland moet gebruik kunnen maken van de fysieke en/of digitale diensten van de bibliotheken'.^[5]

De raad vindt het een ongewenste situatie dat niet iedere inwoner van Nederland toegang heeft tot het aanbod. Hij rekent de bibliotheek tot de 'humuslaag van het ecosysteem', een basisvoorziening die dicht bij de inwoners van alle regio's is gevestigd.^[6] Bibliotheken hebben een sleutelpositie in de samenleving; vooral de ontwikkeling van leesvaardigheid wordt steeds belangrijker.^[7]^[8]

Uit de PISA-test 2018 blijkt dat zowel de leesmotivatie als de leesvaardigheid onder middelbare scholieren sterk is gedaald tussen 2015 en 2018, en dat dit in veel andere landen niet of minder het geval is. Bijna een kwart van de Nederlandse scholieren is 'onvoldoende leesvaardig om als mondige burger in de huidige samenleving te participeren'.^[9]

In 'Lees!' schreven de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur over de gevolgen van laaggeletterdheid: mensen die over een laag niveau van taalvaardigheden beschikken, zijn vaker werkloos, hebben een lager inkomen, een slechtere gezondheid en zijn minder maatschappelijk actief.^[10] Leesvaardigheid dient niet alleen het culturele, maar zeker ook het economische belang. Met het oog op de toekomstige positie van Nederland in de wereld, ook als vestigingsplaats voor internationale ondernemingen, wordt de ontwikkeling van leesvaardigheid onder kinderen en jongeren een steeds groter vraagstuk. De raad is van mening dat de openbare bibliotheek, mede door het programma Bibliotheek op School, een belangrijke rol speelt bij leesbevordering.

Cijfers van het Sociaal en Cultureel Planbureau laten zien dat de openbare bibliotheek van alle culturele instellingen de meest 'democratische' is: verschillen in gebruik van deze voorziening tussen bevolkingsgroepen zijn verhoudingsgewijs gering.^[11] Van jongeren met een niet-westerse achtergrond is bovendien een groter percentage in de bibliotheek te vinden dan van jongeren met een Nederlandse of westerse achtergrond.^[12] Het is dus van het grootste belang dat een deskundige, professionele invulling van de bibliotheek als basisvoorziening (ook in scholen) vanzelfsprekend is.

Hieronder onderbouwt de raad dat deze basisvoorziening geen vanzelfsprekendheid is en dat de Bibliotheekwet deze situatie niet toereikend heeft verbeterd. Vervolgens schetst hij de gewenste situatie en doet aanbevelingen om deze te bereiken.

5

Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen), 'Memorie van Toelichting', 33 846, nr. 3, p. 12, Tweede Kamer, vergaderjaar 2013 – 2014

6

'Cultuur voor stad, land en regio. De rol van stedelijke regio's in het cultuurbestel', p. 39, Raad voor Cultuur, 2017

7

Leesvaardigheid is het begrijpen van, gebruiken van, evalueren van, reflecteren op en omgaan met teksten om je doelen te bereiken, je kennis en potentieel te verruimen en deel te nemen aan de maatschappij. Definitie uit: Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Maassen, N. A. M., Meelissen, M. R. M., Universiteit Twente, 2019, Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht, p. 16

8

'De daad bij het woord', p. 56, Raad voor Cultuur, 2018

9

De PISA-test is een driejaarlijks vergelijkend onderzoek onder 60.000 leerlingen uit 79 landen. Bijna 5.000 Nederlandse leerlingen deden hieraan mee, zij scoorden gemiddeld 18 punten lager dan in 2015; p. 83, PISA-2018, Gubbels (e.a.)

10

'Lees!', p. 16 Raad voor Cultuur

11

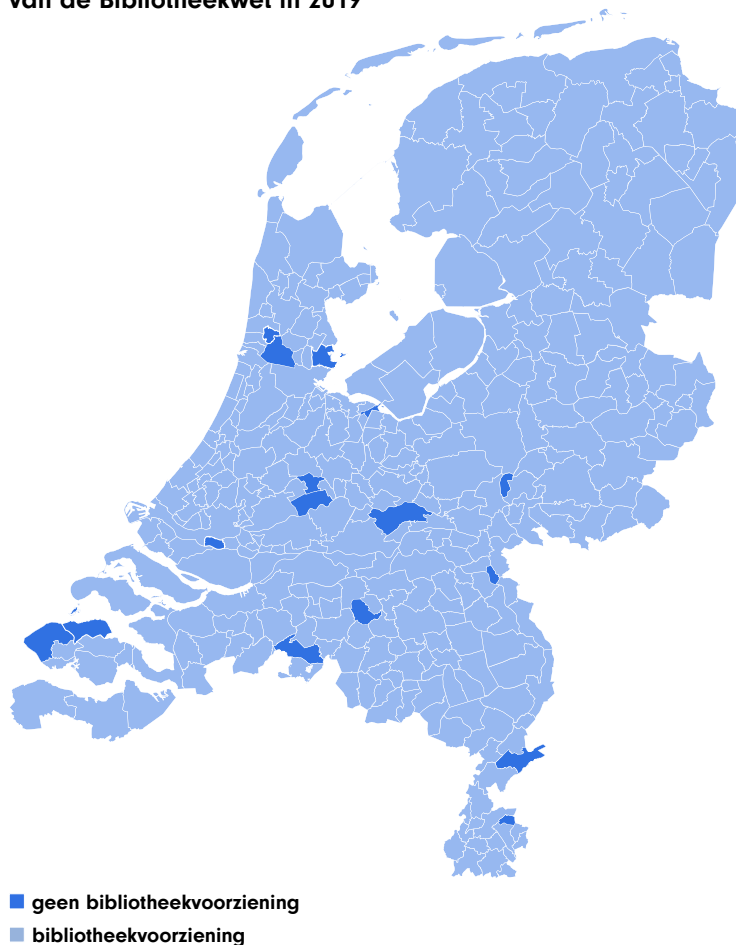
'De openbare bibliotheek tien jaar van nu', p. 49, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2008

2.1 Toenemend aantal gemeenten heeft geen voorziening in de zin van de Bibliotheekwet

Zestien van de in totaal 355 Nederlandse gemeenten hebben in 2019 geen bibliotheekvoorziening, zoals beschreven in de Bibliotheekwet (in 2015 ging het om tien gemeenten). Dat wil zeggen dat hun inwoners niet van alle vijf wettelijk beschreven functies gebruik kunnen maken. In deze gemeenten is er bijvoorbeeld alleen een afhaalpunt of bibliotheekbushalte aanwezig; er is geen sprake van educatie, ontmoeting en debat, of van kennismaking met kunst en cultuur. Soms maken inwoners noodgedwongen gebruik van een commerciële bibliotheek of moeten ze naar de bibliotheek van de buurgemeente, waar zij in sommige gevallen een meerprijs moeten betalen.^[13]

In vijftien van de zestien gemeenten zonder voorziening is de afstand die inwoners moeten afleggen naar een (hoofd)vestiging of servicepunt minimaal 2,7 kilometer. Dat is aanzienlijk meer dan het landelijk gemiddelde van 1,9 kilometer; een gemiddelde dat sinds de invoering van de wet overigens constant is gebleven. Wel verschilt het per provincie: de gemiddelde afstand in 2018 nam ten opzichte van 2014 het sterkst toe in Zeeland en Brabant (0,4 kilometer).^[14]

Gemeenten zonder bibliotheekvoorziening in de zin van de Bibliotheekwet in 2019

Zestien gemeenten hebben in 2019 geen bibliotheekvoorziening, in de zin van de Bibliotheekwet. Drie daarvan hebben een commerciële bibliotheekvoorziening, vijf hebben alleen een afhaalpunt en/of bibliotheekbus, twee gemeenten hebben geen gecertificeerde bibliotheek en in de overige zes gemeenten zijn er afspraken met buurgemeenten.^[15]

12
'Inzicht in bibliotheekgebruikers', Bibliotheekinzicht, 2019 bibliotheekinzicht.nl

13
Evaluatie p. 37-38, KWINK groep

14
Evaluatie p. 31-35, KWINK groep

15
Evaluatie p. 37-38, KWINK groep

2.2 Ook het aantal fysieke bibliotheeklocaties neemt af

De toename van het aantal plekken zonder voorziening, in de zin van de wet, gaat hand in hand met een daling van het aantal fysieke bibliotheeklocaties. In 2018 was het aantal bibliotheeklocaties met 27 procent gedaald ten opzichte van 2012. In 2017 was er een kleine groei ten opzichte van de jaren daarvoor, door een toename van het aantal bibliotheekbushaltes, afhaalpunten en zelfbedieningsbibliotheken zonder bemensing. Maar in 2018 is het aantal locaties weer gedaald, van 1.383 in 2017 naar 1.218 in 2018. In 2017 waren er nog 776 (hoofd)vestigingen, in 2018 waren dat er dertien minder.^[16] Het aantal plekken waar burgers met vragen terecht kunnen bij gekwalificeerd personeel, is dus schaarser. Daar komt bij dat de onderlinge verschillen tussen fysieke bibliotheken groot zijn. Elke gemeente bepaalt, mede op basis van het budget in het Gemeentefonds en de eigen prioriteiten, het budget voor de lokale bibliotheek. Mede daardoor kan de invulling van de vijf wettelijke functies verschillen per gemeente, en dus per bibliotheeklocatie. Hetzelfde geldt voor het bedrag dat inwoners voor het lidmaatschap moeten betalen.

Verskil in lidmaatschap: jeugdcontributie

In 2019 heffen 14 van de 147 bibliotheekorganisaties jeugdcontributie. Dat doen ze gemiddeld gezien vanaf de leeftijd van 12,2 jaar.^[17] Op 4 juli 2019 dienden de Kamerleden Asscher (PvdA) en Ellemet (GroenLinks) een motie in die de regering verzocht na te gaan hoe alle kinderen in Nederland kosteloos toegang konden krijgen tot bibliotheekvoorzieningen. De Tweede Kamer nam de motie aan.^[18]

In principe betalen jongeren tot 18 jaar geen contributie. De Bibliotheekwet maakt het wel mogelijk dat het college van burgemeester en wethouders of het bestuurscollege besluit om jeugdigen te vragen om een geldelijke bijdrage voor het uitlenen van werken door lokale bibliotheken. De raad vindt dat betaling van een bijdrage niet afhankelijk mag zijn van de woonplaats van een kind of jongere. Hij vindt ook dat studenten van mbo-scholen gratis toegang moeten hebben tot de bibliotheek. Het mbo doet vaak minder aan leesbevordering dan havo- en vwo-scholen. Ook zijn op mbo-scholen biblio- of mediatheken minder vanzelfsprekend aanwezig.

Overigens zijn er niet alleen steeds minder plekken waar bibliotheekleden terecht kunnen bij gekwalificeerd personeel, er is ook een gebrek aan goed geschoold personeel. De KB laat in 'Medewerkers in een veranderende branche' zien dat het personeel nog niet voldoende is toegerust op de uitgebreide taak.^[19] In de periode 2010 – 2015 is bezuinigd op vakkrachten (meer dan 20 procent krimp in fte's) en is het aantal vrijwilligers juist sterk gestegen.^[20] Tegelijkertijd zijn er weinig nieuwe medewerkers en vakgerichte opleidingen op mbo-, hbo- en wo-niveau zijn er in Nederland niet meer. Opleidingen zijn verwaterd of opgegaan in andere opleidingen, met name bedrijfskunde en ICT. Zo is de opleiding Media, Informatie en Communicatie onderdeel geworden van de opleiding Creative Business en de Archiefschool hoort nu bij HBO-ICT.^[21] Ook zijn er veel kortdurende cursussen ontstaan. Via de Bibliotheek Campus, een initiatief van de KB en Samenwerkende POI's Nederland (SPN), hebben bibliotheekwerkers en -vrijwilligers toegang tot een digitaal leerportaal voor e-learning, opleidingen, workshops en trainingen.^[22]

16

Onder bibliotheeklocaties rekt KWINK groep: (hoofd)vestigingen, servicepunten, bibliotheekbushaltes, afhaalpunten, mini-servicepunten en zelfbedieningsbibliotheken zonder bemensing. Evaluatie, p. 29-30, KWINK groep.

17

Evaluatie, p. 28, KWINK groep

18

'Nieuwe visie cultuurbeleid'. Motie van de leden Asscher en Ellemet, 32 820, nr. 313, Tweede Kamer, vergaderjaar 2018 – 2019

19

'Medewerkers in een veranderende branche', Koninklijke Bibliotheek, 28 augustus 2019, bibliotheekinzicht.nl; Evaluatie, p. 90, KWINK groep

20

'Gegevenslevering Wsob 2017', p. 47-48. Bibliotheekstatistiek 2017. Onderzoeksresultaten, Koninklijke Bibliotheek, 2018

21

Recentelijk is het initiatief genomen om te komen tot een module op mbo-niveau. Evaluatie, p. 26, KWINK groep debibliotheken.nl; 'Update informatie-opleidingen: Welke opleidingen kun je volgen als je informatieprofessional wilt worden?', Huysmans, F., 2018, IP vakblad voor Informatieprofessionals, informatieprofessional.nl

22

Bibliotheek Campus bibliotheekcampus.nl

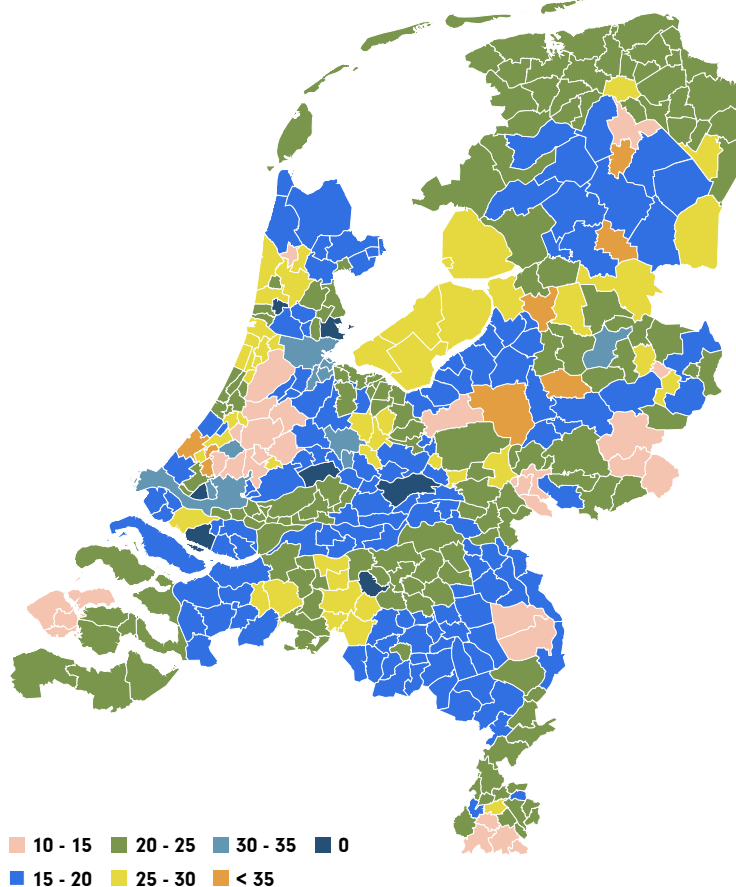

2.3 De raad verwacht een verdere afname van voorzieningen en een toename van verschillen

De raad verwacht dat de afname van het aantal bibliotheekvoorzieningen, in de zin van de wet, de komende jaren doorzet. De onderlinge verschillen in het aanbod zullen daardoor toenemen. Oorzaak hiervan zijn de gemeentelijke bezuinigingen.

De afgelopen jaren hebben openbare bibliotheken al te maken gekregen met veel bezuinigingen. Dat is deels te wijten aan een verlaging van gemeentelijke budgetten door de decentralisatie van andere taken, waaronder jeugdzorg. De subsidies en bijdragen aan de openbare bibliotheken namen daardoor af. In 2014 gaven gemeenten in totaal 421 miljoen euro uit aan bibliotheekwerk. In 2018 was dat 407 miljoen euro, een daling van 3,3 procent die – wanneer er rekening wordt gehouden met de inflatie – 8,8 procent bedraagt, vanaf 2010 zelfs 19 procent. De gemeentesubsidie per inwoner voor de bibliotheek is sinds 2014 met 5,3 procent gedaald. Rekening houdend met de inflatie is de reële afname nog groter (namelijk 10,7 procent).^[23] Ook liepen de inkomsten van bibliotheken terug door een dalend ledenaantal. De inkomsten uit gebruikersbijdragen gingen terug van 62,3 miljoen euro (in 2014) naar 56,4 miljoen euro (in 2018).^[24]

Gemiddelde subsidie per inwoner per bibliotheekorganisatie in 2018

De meeste bibliotheekorganisaties hebben een werkgebied van meer dan één gemeente. De subsidie per gemeente is niet bekend. KWINK groep heeft daarom een weergave gemaakt van de gemiddelde subsidie per inwoner per bibliotheekorganisatie. Voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied leidt dat tot een groot gebied met dezelfde kleur. Met name bibliotheekorganisaties in grotere steden ontvangen een hoger subsidiebedrag per inwoner.^[25]

23

‘Bezuinigingen in de bibliotheeksector’, Dit is een berekening van de raad op basis van CBS-gegevens. De totale baten van openbare bibliotheken zijn met in 2018 ten opzichte van 2014 met 2,2 procent afgenomen (van 524 naar 513 miljoen). De gemeentelijke subsidies zijn afgenomen van 421 naar 407 miljoen euro. Dat is een afname van 3,3 procent. Rekening houdend met de prijsontwikkeling in de collectieve sector is die gemeentelijke subsidie een min van 8,8 procent. Daarbij houd je nog geen rekening met de groei van het aantal inwoners. Reken je de baten om naar een bedrag per inwoner, dan kom je zonder die correctie voor de prijsontwikkeling uit op een min van 5,3 procent en met de correctie voor prijsontwikkeling op een min van 10,7 procent. Zie bijlage 3 voor de berekeningen met betrekking tot de baten van openbare bibliotheken 2010 – 2018.

24

‘Bezuinigingen in de bibliotheeksector’, Bibliotheekinzicht, bibliotheekinzicht.nl

25

Evaluatie, p. 83 KWINK groep

In oktober 2019 inventariseerde de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) onder haar ruim 160 leden de prognoses voor de begrotingen over 2020 en 2021. Ruim 40 procent krijgt in 2020 te maken met bezuinigingen. Gemiddeld gaat het om een verlaging van het budget met 4,2 procent. Voor 2021 is bij ongeveer een kwart van de leden bezuinigingen aangekondigd, gemiddeld een budgetverlaging van 10,1 procent. Overigens zijn nog niet alle gemeentelijke begrotingen vastgesteld, dus het aantal bibliotheekorganisaties dat te maken krijgt met bezuinigingen kan nog groeien. ^[26]

2.4 De Bibliotheekwet schrijft instandhouding van een bibliotheekvoorziening niet voor

In de Bibliotheekwet staat geen verplichting voor gemeenten om een openbare bibliotheekvoorziening in stand te houden. Gemeenten hebben beleidsvrijheid en kunnen dus eigen beleids- en financieringskeuzes maken voor de bibliotheek. Het decentrale niveau (lokale bibliotheekorganisaties en gemeenten) draagt de kern van het bibliotheekstelsel. Volgens de raad mag beleidsvrijheid er echter niet toe leiden dat een basisvoorziening als de openbare bibliotheek onder druk komt te staan. Dat is onder de huidige Bibliotheekwet helaas wel het geval. Er is bij veel bibliotheken weinig rust en stabiliteit, en de regionale verschillen zijn groot. Dit vindt de raad een zeer onwenselijke situatie.

Wel is er via een stimuleringsregeling geld vrijgemaakt voor het behoud van bibliotheken in de jaren 2019 – 2021. Dit is echter een incidentele en geen structurele oplossing. Het geld kwam vrij naar aanleiding van een motie van het Kamerlid Asscher (PvdA) uit november 2017. De motie, die met algemene stemmen werd aangenomen, verzocht de regering zich in te spannen voor het behoud van bibliotheken in kleine gemeenten en een plan voor te leggen om ‘iedereen toegang tot de bibliotheek’ te geven. ^[27] De regering kwam daarop met de stimuleringssubsidie voor behoud van bibliotheken in kleine gemeenten voor de periode 2019 – 2021: jaarlijks 1 miljoen euro. Twaalf kleine gemeenten krijgen hiermee een nieuwe bibliotheek of een bibliotheek die met sluiting wordt bedreigd, blijft open. ^[28] Halverwege november 2019 diende Kamerlid Asscher opnieuw een motie in over dit onderwerp en verzocht hij de regering ‘het stimuleringsfonds te verruimen en ook open te stellen voor bibliotheken in financiële problemen buiten de kleine gemeenten’. ^[29] Deze motie is eind november door de Tweede Kamer met een kleine meerderheid verworpen.

De raad waardeert het dat met de stimuleringsregeling geld is vrijgemaakt en dat in een aantal gemeenten een bibliotheekvoorziening, in de zin van de wet, (tijdelijk) is gewaarborgd. Hij beschouwt de regeling echter niet als een oplossing, omdat de subsidie niet structureel is. Hij vindt dat gemeenten wettelijk aangesproken moeten kunnen worden op hun verantwoordelijkheid voor de beschikbaarheid, omvang en kwaliteit van het lokale bibliotheekwerk.

26

‘Bezuinigingen op bibliotheken 2020 – 2021’, Vereniging van Openbare Bibliotheken, 2019

27

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2018. Motie van het lid Asscher C.S., 34 775 VIII, nr. 27, Tweede Kamer, vergaderjaar 2017 – 2018

28

Het gaat om de gemeenten Medemblik, Montfoort, Molenlanden, Noardeast-Fryslân, Heeze-Leende en Sluis (nieuwe bibliotheek) en Aa en Hunze, Nijkerk, Tholen, Zutphen, Bergeijk en Leudal (extra steun).

29

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2020. Motie van het lid Asscher C.S., 35 300 VIII, nr. 103, Tweede Kamer, vergaderjaar 2019 – 2020

3. Vijf aanbevelingen om elke inwoner toegang te geven tot het volledige bibliotheekaanbod

De raad is van mening dat iedere inwoner van Nederland toegang moet hebben tot een kwalitatief hoogstaand bibliotheekaanbod in de eigen gemeente.

Om dit te realiseren, is er druk op de ketel nodig. Gezien de ontwikkelingen in de afname van het aantal bibliotheekvoorzieningen en de (voorgenomen) bezuinigingen op gemeenteniveau, heeft de raad er onvoldoende vertrouwen in dat het stelsel er zelf voor kan zorgen dat er in elke gemeente een bibliotheekvoorziening is, in de zin van de wet.

Bibliotheken spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van lees- en taalvaardigheid. In het licht van het eerdergenoemde PISA-onderzoek, waaruit blijkt dat de leesvaardigheid onder scholieren in het voortgezet onderwijs sterk is gedaald, verdient deze rol nog meer steun.

De raad is van mening dat het Rijk de taak heeft om te waarborgen dat er in iedere gemeente toegang is tot de vijf bibliotheekfuncties. Dat is zijn eerste aanbeveling. Daarnaast doet de raad de aanbeveling om de taakstelling en samenwerking in het netwerk te versterken (aanbeveling 2). Om de samenwerking en afstemming tussen de partijen te coördineren en stimuleren, pleit de raad voor een Nationale Bibliotheekagenda (aanbeveling 3). Daarnaast doet de raad aanbevelingen voor de stimulering van leesmotivatie en de opleiding en bijscholing van bibliotheekmedewerkers (aanbevelingen 4 en 5).

Aanbeveling 1: versterk het wettelijke kader zodat alle inwoners van Nederland toegang hebben tot de vijf bibliotheekfuncties

De raad vindt dat elke gemeente een bibliotheekvoorziening, in de zin van de wet, moet hebben. Normaal gesproken is dit in de vorm van een fysieke openbare bibliotheek. Als een goed alternatief anders kan worden gerealiseerd dan met een vestiging, dan mag dat ook. Denk aan een samenwerking met een buurthuis of theater. Hier hoort de ‘pas toe of leg uit-regeling’ bij. In andere woorden: zorg ervoor dat er in de gemeente een lokale vestiging van de openbare bibliotheek is, en als een alternatieve invulling volgens de gemeenteraad beter is, leg dan goed uit hoe de verbinding van de burger met de vijf functies tot stand komt. Voldoet een gemeente niet aan deze verplichting, voer dan een passend sanctiebeleid uit.

Ook vindt de raad dat er een extra toelichting moet worden gegeven op artikel 6, vierde lid van de Bibliotheekwet. Volgens dit artikel moet de gemeente bij een voornemen om de bekostiging te staken, in overleg treden met ‘andere partijen waarop dit van invloed kan zijn, onder wie de ingezetenen’. De raad ziet een grote meerwaarde in overleg en afstemming tussen gemeenten onderling, zodat ze gezamenlijk op het niveau van stedelijke regio’s kunnen kijken naar de invulling van de bibliotheekfuncties. Deze afstemming vindt momenteel vaak niet plaats en de gemeente heeft bij het in artikel 6 genoemde overleg geen verplichting om afspraken te maken. In het artikel staat dat de gemeente ‘zo nodig’ afspraken maakt ‘over de toegankelijkheid van een openbare bibliotheekvoorziening voor het betrokken algemene publiek’. De raad vindt ‘zo nodig’ te vrijblijvend.

Een nadere uitleg bij dit wetsartikel over het belang van zo'n overleg en de te maken afspraken, kan gemeenten verplichten daadwerkelijk tot afspraken te komen.

Aanbeveling 2: versterk de taakstelling en samenwerking in het netwerk

Betrokkenen in het bibliotheekveld hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een goed functionerend bibliotheeknetwerk. Daarin staan de vijf functies centraal: de behoefte aan informatie en kennis, taalbeheersing, leesvaardigheid, cultuur (inclusief andere dan talige kunst- en cultuuruitingen) en lokale verbondenheid van inwoners van Nederland.

In een goed functionerend netwerk is er een duidelijk onderscheid tussen de taken en verantwoordelijkheden van de netwerkpartners enerzijds en hun opdrachtgevers anderzijds. Partners zijn de KB, provinciale ondersteuningsinstellingen en bibliotheekorganisaties en -vestigingen (de uitvoeringskolom). Opdrachtgevers zijn het Rijk, de provincies en de gemeenten (de beleidskolom). De Bibliotheekwet benoemt ieders taken en verantwoordelijkheden. De raad adviseert een aantal hiervan aan te scherpen.

Zo zijn de beleidskaders voor het Rijk, provincies en gemeenten onvoldoende ingevuld. Daardoor is hun rol van opdrachtgever (voor de uitvoeringsorganisaties) te oppervlakkig van karakter. De raad benadrukt dat op alle beleidsniveaus geïnvesteerd moet worden in deskundigheid. Een zekere disbalans in kennis en deskundigheid is normaal, maar het kan niet zo zijn dat directeurs van bibliotheekorganisaties aan wethouders, ambtenaren en betrokken raadsleden moeten uitleggen wat een bibliotheek wettelijk hoort te doen, of dat laatstgenoemden zeggen hun door de wet toegekende bevoegdheden niet te kennen.

Het Rijk regisseert de samenwerking tussen de netwerkpartners en controleert naleving van de afspraken tussen de drie overheidslagen. Ook is het Rijk de opdrachtgever voor de KB wat betreft de digitale bibliotheek, de deskundigheid van het bibliotheekpersoneel, de innovatieagenda, het landelijke collectieplan en de jaarlijkse monitoring.^[30] De scheidslijn tussen de verantwoordelijkheden van de minister van OCW en de rol van de KB is naar de inschatting van de raad onvoldoende helder. De KB kan niet én een gelijkwaardige deelnemer aan het netwerk zijn én de beleidslijnen uitzetten. Het moet duidelijk zijn dat het Rijk de stelselverantwoordelijkheid draagt en de KB de hieruit voortvloeiende stelseltaken uitvoert (en over de daarvoor benodigde bevoegdheden beschikt). Als er in het netwerk onduidelijkheid is over de verdeling en invulling van taken, dan moet de minister duidelijkheid scheppen.

De provincies kunnen volgens de raad de rol op zich nemen als intermediair tussen het (boven)lokale en nationale niveau: ze zijn de verbindende schakel tussen gemeenten en het Rijk. Ook zijn provincies verantwoordelijk voor een eenduidige opdracht aan de POI's, bijvoorbeeld als het gaat om innovatie. Deze opdracht ontbreekt nu in de praktijk nog wel eens. Idealiter komen in elke provincie de gedeputeerde en de wethouders geregeld bij elkaar om uit te wisselen hoe het gaat en wat de noden zijn. Zo kan de gedeputeerde de POI beter aansturen.

Gemeenten zijn er verantwoordelijk voor dat hun burgers profijt hebben van de vijf functies van de bibliotheek, zoals opgenomen in de wet. Op gemeentelijk niveau moet de portefeuillehouder Bibliotheken op reguliere basis overleg voeren met de portefeuillehouders Onderwijs en Welzijn over medebekostiging van

30

In de Memorie van Toelichting bij de wet staat dat de verantwoordelijkheden van de minister bij de KB worden belegd en de minister alleen op hoofdlijnen stuurt: "Dit wetsvoorstel codificeert de afspraken in het Bibliotheekcharter over de taken van het Rijk. Het betreft de algemene stelselverantwoordelijkheid, de verantwoordelijkheid voor de landelijke infrastructuur van de digitale bibliotheek, de bekostiging van e-content en de voorziening voor personen met een leesbeperking. Deze taken en verantwoordelijkheden en daarvoor noodzakelijke bevoegdheden worden belegd bij de KB. Via de bekostiging van de KB en het vierjaarlijkse instellingsplan heeft de minister op hoofdlijnen invloed op de wijze waarop de KB deze taken uitvoert." p. 8, eerstekamer.nl

bijvoorbeeld BoekStart, Bibliotheek op School en de bestrijding van taalachterstanden en laaggeletterdheid.

In de uitvoeringskolom kan de KB de ontwikkelingen rondom de digitale bibliotheek beter afstemmen met de POI's en de bibliotheekorganisaties. De POI's kunnen nog meer vraaggericht opereren, ter ondersteuning van het bibliotheekwerk op lokaal niveau. Zij kunnen programma's en projecten beter afstemmen op de lokale vraag. Bibliotheekorganisaties en –vestigingen geven kleur aan de vijf kernfuncties met activiteiten in alle vestigingen. Bibliotheek op School is hierop een aanvulling.

Aanbeveling 3: creëer een Nationale Bibliotheekagenda

De raad adviseert op korte termijn toe te werken naar een situatie waarin lokale bibliotheken, POI's, de KB en overheden onderling goed samenwerken, afstemmen en elkaar aanvullen. Voor alle netwerkpartners dient duidelijk te zijn wie waarvoor verantwoordelijk is. Ook kent iedereen in het bibliotheekveld de innovatieagenda en weet iedereen wie met wie aan welke vormen van innovatie (fysiek en digitaal) werkt. De fysieke en digitale bibliotheekdiensten lopen naadloos in elkaar over. Alle betrokken partijen hebben steeds voor ogen waar ze het voor doen: de wensen en noden van alle inwoners van Nederland die zich willen ontwikkelen.

Ter ondersteuning hiervan stelt de raad voor een Nationale Bibliotheekagenda te starten, op instigatie van de minister van OCW als stelselverantwoordelijke. De partners in het netwerk (de uitvoeringskolom) en hun opdrachtgevers (de beleidskolom) komen onder onafhankelijk voorzitterschap meermaals per jaar bij elkaar. Gezamenlijk leggen ze vast welke stappen er nog gezet moeten worden om te komen tot de wenselijke versterking van het stelsel. Dit doen ze mede op basis van een continue cijfermatige monitoring die de KB al jaarlijks uitvoert op grond van artikel 11 in de Bibliotheekwet. Elk jaar vindt een landelijke bijeenkomst plaats, in de vorm van een congres of symposium, om een beeld te geven van de stand van zaken in het bibliotheekveld en de plannen voor het komende jaar.

De Nationale Bibliotheekagenda regelt in ieder geval:

- Versterking van de samenwerking in het netwerk, zodat alle betrokkenen elkaar weten te vinden in de gezamenlijke opdracht en verantwoordelijkheden bij de juiste betrokkenen zijn belegd (zie ook aanbeveling 2).
- Stimulering van de professionalisering van bibliotheekmedewerkers, zodat elke fysieke bibliotheek de juiste kennis, vaardigheden en competenties in huis heeft om de vijf kernfuncties op professionele wijze te vervullen (zie ook aanbeveling 5).
- Het benadrukken van de gemaakte afspraken in de (bestaande) innovatieagenda, zodat alle partijen in het netwerk weten wat er met innovatie wordt bedoeld, innovaties niet geïsoleerd plaatsvinden en doorontwikkeld kunnen worden. Onderzoek de mogelijkheden voor een landelijke stimulans waarbij POI's samen met bibliotheekorganisaties een aanvraag kunnen doen voor innovatieactiviteiten.
- Ontwikkeling van een rekenmodel als richtlijn voor de kosten van instandhouding van bibliotheekvoorzieningen. Op basis van diverse gegevens, zoals aantal inwoners, bevolkingssamenstelling en stedelijkheidsgraad, geeft het model aan hoeveel geld een specifieke gemeente minimaal aan de openbare bibliotheek zou moeten besteden.

Aanbeveling 4: stimuleer leesmotivatie vanaf 0 jaar

Het stimuleren van leesmotivatie en –vaardigheid zou moeten beginnen bij 0 jaar en het hele leven moeten doorgaan. De raad adviseert de Bibliotheekwet te versterken met beleidsprogramma's die dit faciliteren. De raad vindt het niet meer dan logisch dat daarvoor ook in de onderwijsbegroting middelen worden vrijgemaakt.

BoekStart en Bibliotheek op School zijn goede voorbeelden hiervan. Zij zijn onderdeel van het door het Rijk bekostigde programma Kunst van Lezen. Stichting Lezen en de KB voeren dit programma uit. Openbare bibliotheken verzorgen een collectie voor de school (meestal fysiek in de scholen zelf, soms via aflevering-op-aanvraag). Zij zorgen ook voor een leesconsulent die een beperkt aantal uren op de school aanwezig is. Met name voor kinderen en jongeren uit taalzwakke gezinnen, met een beperkte of zelfs geheel afwezige boekencollectie thuis, is dit belangrijk.

Uitgangspunt moet zijn dat leerlingen boeken en andere materialen mee naar huis kunnen nemen. Dit houdt ook in dat een regeling voor de leenrechtvergoeding van rechthebbenden (auteurs, vertalers en illustratoren of de collectieve beheersorganisaties waarbij zij zich hebben aangesloten) onderdeel hiervan moet zijn; in het kader van de Fair Practice Code zo spoedig mogelijk. Het Rijk is hier als stelselverantwoordelijke aan zet.

BoekStart en de Bibliotheek op School

In het kader van BoekStart krijgen ouders van pasgeboren baby's een brief van de gemeente met een waardebon. Daarmee kunnen ze een koffertje met voorleesboekjes bij de plaatselijke bibliotheek ophalen en hun kind meteen kosteloos als lid laten inschrijven. Bibliotheek op School (dBoS) is een samenwerkingsverband tussen scholen en bibliotheken. Het programma omvat het beschikbaar stellen van een boekencollectie vanuit de bibliotheek, het bezoek van leesconsulenten aan de school om het leesaanbod te introduceren, het organiseren van leesactiviteiten, het adviseren van de school over het boekenaanbod, het adviseren van leraren over leesbevordering, het gebruik van boeken in de zogenaamde 'zaakvakken' (niet alleen de moderne talen) en het organiseren van bezoeken van leerlingen aan de bibliotheek. Ook zorgt dBoS voor de opleiding van bibliotheekmedewerkers tot leesconsulenten en van leraren tot leescoördinator.

In de periode 2010 – 2015, toen gemeenten (vaak gedwongen door teruglopende belastinginkomsten in het Gemeentefonds) kortten op de bekostiging van de openbare bibliotheek, grepen ze dBoS aan om de weggefallen vestigingen te compenseren via de inrichting van dBoS-bibliotheekvoorzieningen. In tijden van financiële krapte fungeert dBoS dus feitelijk als achtervang voor reguliere bibliotheekvestigingen. De raad is in principe voorstander van de motivering hierachter: als reguliere vestigingen moeten sluiten, is er met dBoS tenminste nog een voorziening dicht bij de jeugd; de groep die het meeste baat heeft bij leesbevordering. De realisatie en bekostiging van dBoS zijn afhankelijk van afspraken of convenanten op lokaal niveau tussen de gemeente (portefeuillehouders Onderwijs en Cultuur), de schoolbesturen en de openbare bibliotheekorganisatie. Hier moet worden vermeld dat de openbare bibliotheken de grootste lasten dragen; de verdeling van de kosten is op dit moment 80 procent bibliotheek en 20 procent scholen.

Aanbeveling 5: vergroot de expertise in de bibliotheek om het aanbod goed te ontsluiten via een adequaat stelsel van opleidingen

In zijn advies ‘De daad bij het woord’ stelde de raad dat niet duidelijk is welke partij verantwoordelijk is voor de kwaliteit van de vakopleiding van medewerkers.^[31] Door het vergrijzende personeelsbestand en een gebrek aan nieuw personeel, is er dringend behoefte aan een erkende bibliothecarissenopleiding op mbo-, hbo- en wo-niveau. Niet zelden is de vrijwilliger van vandaag de professional van vroeger, die na pensionering of ontslag nog werkzaam is in de bibliotheek. Ook is er behoefte aan een overzichtelijk aanbod van erkende, gespecialiseerde cursussen, ontwikkeld in samenspraak met de gemeenten en KB. De raad adviseert deze op moderne leest te schoeien, uitgaande van de publieke waarden en kernfuncties in de Bibliotheekwet én van een actieve houding van de bibliotheekmedewerker, zoals in het concept van *community librarianship*.^[32]

De SPN en de KB namen het initiatief voor de Bibliotheek Campus, een online leeromgeving voor medewerkers en vrijwilligers binnen het bibliotheekstelsel.^[33] Dit programma is echter nog in ontwikkeling en bevat voornamelijk cursussen, geen geaccrediteerde voltijd- of deeltijdopleidingen.

Vanuit haar stelselverantwoordelijkheid is de minister van OCW in de ogen van de raad eindverantwoordelijk voor een goed opleidingsaanbod. De raad adviseert de minister de KB in te schakelen om de start van relevante opleidingsmodules te begeleiden.

31

‘De daad bij het woord’, p. 78, Raad voor Cultuur

32

Ontwikkeld door de Amerikaanse bibliotheekwetenschapper R. David Lankes. In Nederland heeft Cubiss het initiatief genomen voor een opleiding op hbo-plus-niveau: cubiss-longread.nl

33

De Bibliotheek:
Bibliotheek Campus
bibliotheekcampus.nl

4. Slotwoord

Openbare bibliotheken zijn van groot belang voor de samenleving. Ze zijn bakens van de democratie en dragen bij aan sociale cohesie. Ze hebben na de invoering van de Bibliotheekwet een fundamentele verankering gekregen als basisvoorziening voor alle inwoners van Nederland. De problemen waar zij voor staan, overstijgen het domein van cultuur, zeker gezien de resultaten van de PISA-test en de voorgenomen bezuinigingen op gemeenteniveau. Investeren in de bibliotheken betekent investeren in de ontwikkeling en verbeelding van kinderen en volwassenen, in de economie en de democratie, en in de professionalisering van bibliotheekmedewerkers die hieraan een grote bijdrage kunnen en moeten leveren.

Tijdens dit adviestraject is de noodzaak van een goed functionerend bibliotheekstelsel toegenomen. Zonder lees- en taalvaardige burgers blijft de kwalitatief hoogwaardige kennissamenleving een illusie. De raad is verheugd over de toegenomen politieke aandacht voor de rol van bibliotheken en hoopt dat de behandeling van de evaluatie van de Bibliotheekwet zal bijdragen aan de versterking van deze belangrijke basisvoorzieningen. Alleen in een kwalitatief hoogwaardig stelsel kan de bibliotheek bijdragen aan het realiseren van de kerntaak die is vastgelegd in de Bibliotheekwet. Deze wet is zeker een stap in de goede richting geweest, maar een betere verankering van rollen en verantwoordelijkheden in de praktijk is nodig. Dat vraagt om versterking van het wettelijke kader.

Bijlagen

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Raad voor Cultuur
T.a.v. mevrouw M. Van Hees
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE DEN HAAG

Media en Creatieve Industrie
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
14528606

Bijlagen
1

Datum **15 AUG. 2019**
Betreft Adviesaanvraag evaluatie Wet stelsel openbare
bibliotheekvoorzieningen

Geachte mevrouw van Hees,

Op 6 juni 2013 heeft de Raad voor Cultuur advies uitgebracht op het ontwerp van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). Uw advies is mede van invloed geweest op de uiteindelijke inhoud van het wetsontwerp. De Wsob is op 1 januari 2015 in werking getreden en biedt een nieuw functioneel en bestuurlijk kader voor het Nederlandse openbare bibliotheekwerk. De wet wordt binnen vijf jaar na inwerkingtreding, dat wil zeggen in 2019, geëvalueerd. De evaluatie volgt op de jaarlijkse Monitor Wsob en de Midterm review. Het evaluatieonderzoek wordt uitgevoerd door onderzoeksbureau KWINK en is eind oktober gereed. Op basis van het evaluatieonderzoek zal ik een beleidsreactie opstellen. Graag ontvang ik, ten behoeve van mijn beleidsreactie, uw bevindingen en advies over de staat van het Nederlandse openbare bibliotheekwerk vier jaar na de invoering van de Wsob.

Vraagstelling

Het evaluatieonderzoek dat wordt uitgevoerd door onderzoeksbureau KWINK, zal inzicht geven in de doeltreffendheid en de effecten van de Wsob en beschrijft de situatie in het Nederlandse openbare bibliotheekwerk eind 2018, afgezet tegen de situatie voor de invoering van de wet. De evaluatie concentreert zich op de belangrijkste aanleidingen tot de Wsob en de daarop ingezette maatregelen en instrumenten. Deze aanleidingen zijn:

1. Er is onvoldoende samenhang in het bibliotheekstelsel;
2. De maatschappelijke functie en de publieke waarden van het bibliotheekwerk zijn niet gedefinieerd;
3. Het digitale domein is anders opgebouwd dan het fysieke domein en is in het bibliotheekwerk nog niet geregeld.

Ik ontvang graag uw advies over de volgende vragen bij deze drie onderwerpen:

Ik ontvang graag uw advies over de volgende vragen bij deze drie onderwerpen:

Vraag 1

Het bibliotheekstelsel als netwerk

De Wsob definieert het Nederlandse bibliotheekstelsel als een netwerk van samenwerkende partijen. De wet benoemt de partijen die samen het bibliotheeknetwerk vormen, hun rollen in het netwerk en de activiteiten die in gezamenlijkheid moeten worden uitgevoerd.

Vervullen partijen (bibliotheekorganisaties en overheden) hun rollen in het netwerk en is de samenhang in het bibliotheekstelsel hierdoor toegenomen? Zijn de spreiding en bereikbaarheid van de openbare bibliotheek toereikend?

Vraag 2

De publieke waarden en maatschappelijke functies

De Wsob beschrijft de publieke waarden van de openbare bibliotheek en benoemt vijf maatschappelijke functies. De openbare bibliotheek is niet alleen de publieke toegang tot informatie, maar is ook een plek voor informele educatie in relatie tot lokale sociale opgaven.

Heeft de Wsob bijgedragen aan een duidelijker en breder profiel van de openbare bibliotheek als maatschappelijke organisatie met een aantal, deels nieuwe, publieke taken?

Vraag 3

De digitale openbare bibliotheek

De Wsob verbreedt de taken van de openbare bibliotheek met het digitale domein. De Koninklijke Bibliotheek (KB) is verantwoordelijk voor het beheer en de doorontwikkeling van de digitale bibliotheek. Het rijk zorgt voor de financiering.

Is sinds de invoering van de Wsob een voor het algemene publiek relevante digitale openbare bibliotheek ontstaan?

De bijlage geeft een uitgebreide technische beschrijving van de aanleidingen tot de Wsob en de daarvoor ingezette wettelijke instrumenten en maatregelen. Het betreft zowel grote, structuurbepalende onderdelen, als kleinere elementen.

Uitgangspunten bij de evaluatie

Het Ministerie van OCW hanteert bij de evaluatie van de Wsob de volgende uitgangspunten:

Gebruikersperspectief

Een belangrijke invalshoek bij de evaluatie is het gebruikersperspectief: wat merken de openbare bibliotheken en hun gebruikers van de doelen en instrumenten uit de wet? Er zijn circa 3,7 mln. bibliotheekleden. De openbare bibliotheek is een publieke voorziening voor alle inwoners van Nederland. De evaluatie moet inzicht geven in de overwegingen en achtergronden van gebruikers en niet-gebruikers.

Tijdshorizon

De evaluatie beslaat de periode 2015 tot en met 2018. Waar relevant en mogelijk ook ontwikkelingen in de eerste helft van 2019. In sommige gevallen is het zinvol ontwikkelingen en trends over een langere periode – bijvoorbeeld vanaf 2000 – te beschouwen. De evaluatie wordt eind 2019 naar de Tweede Kamer gestuurd.

Een representatief beeld van de openbare bibliotheek in Nederland na vier jaar Wsob

De evaluatie moet een goed onderbouwd en inzichtelijk beeld van de huidige situatie in het Nederlandse openbare bibliotheekwerk geven, afgezet tegen de situatie voor invoering van de wet. Waar mogelijk worden causale relaties gelegd. De resultaten uit de jaarlijkse Monitor en de Midterm review laten zien dat de bibliotheeksector zich sterk heeft vernieuwd. Er zijn veel nieuwe, soms spraakmakende, gebouwen gekomen, waarin de bibliotheek als een huiskamer van de stad of regio alle bibliotheekfuncties aanbiedt: het uitlenen van boeken, taalcursussen, digitale vaardigheden, leesbevordering, huiswerkbegeleiding. Vaak onder één dak met andere culturele organisaties. Daarnaast heeft de digitale bibliotheek zich sterk ontwikkeld.

Graag ontvang ik uw advies uiterlijk half november, zodat ik het kan betrekken bij mijn beleidsreactie op de evaluatie.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Ingrid van Engelshoven

Bijlage bij adviesaanvraag RvC evaluatie Wsob Overzicht van items in het evaluatieonderzoek van KWINK

Aanleiding A

'Er is onvoldoende samenhang in het bibliotheekstelsel'

1. *Het netwerk en de uitvoering van de netwerkverplichtingen:*
  - Drie overheden werken samen. Bibliotheekorganisaties lokaal, provinciaal en landelijk werken samen en voldoen aan de netwerkverplichtingen;
  - Stand van zaken en functioneren gezamenlijke catalogus (fysiek en digitaal);
  - De ontwikkeling van het interbibliothecair leenverkeer (IBL);
  - Inhoud en impact van het collectieplan en de innovatieagenda;
  - Stand van zaken digitale infrastructuur, zoals Nationale Bibliotheek Catalogus (NBC), datawarehouse;
  - Afstemming ledenadministratie;
  - Ondersteuning onderwijs, relatie met Kunst van Lezen en Tel mee met Taal;
  - Wettelijke gegevenslevering, inclusief Bibliotheek Onderzoeksplatform (BOP) van de KB.
2. *Spreiding en bereik: 'Iedere inwoner van Nederland heeft toegang tot de fysieke en digitale bibliotheek'*
  - Bibliotheekvestigingen, filialen, de Bibliotheek op School etc.;
  - Afstand tot een vestiging, gemeenten zonder bibliotheek;
  - Uitvoering van de motie Asscher;
  - Situatie op de BES-eilanden;
  - Burgerinitiatieven conform amendement Keijzer.
3. *Het gebruik van de bibliotheek*
  - Aantallen leden en gebruikers/bezoekers;
  - Jeugd en volwassenen. Achtergronden en mogelijke verklarende factoren voor de ontwikkelingen;
  - Leengedrag per leeftijdsgroep met nadere uitsplitsing binnen de categorieën jeugd en volwassenen.
4. *Jeugdcontributie*
  - Feitelijke situatie voor en na invoering Wsob;
  - Relatie met motie Asscher/Ellemeet over gratis toegang voor de jeugd.
5. *De rol van de KB in het stelsel*
  - Stelseltaken: monitoring, innovatie, collectieplan;
  - Digitale bibliotheek, zie ook onder Aanleiding C;
  - Bibliotheekvoorziening voor leesgehandicapten, w.o. relatie met 'Onbeperkt meedoen'.
6. *Collectie en collectieplan*
  - Samenstelling collectie: omvang en aantal titels;
  - Verhouding fysieke collectie en digitale collectie;
  - Verschuivingen in de collecties (muziek, CD, bladmuziek, beschikbaarheid 'longtail');
  - Wat merken de gebruikers er van? Ook in combinatie met de NBC.
7. *Ontwikkelingen bij POI's*
  - Aantal POI's;
  - Uitvoering wettelijke taken (IBL en innovatie in het fysieke domein);
  - Bijdrage aan gezamenlijke innovatieagenda;
  - Betrokkenheid provincies;
  - Eigen provinciaal beleid naast de Wsob-taken.

Aanleiding B

'De maatschappelijke functie van het bibliotheekwerk is niet gedefinieerd'

8. De ontwikkeling en invulling van de vijf functies

- Ontwikkelingen in collectie en uitleningen;
- Nieuwe activiteiten op het gebied van educatie, leesbevordering, digitale vaardigheden en digitale inclusie;
- Aantallen en soorten activiteiten;
- Effecten op gemeentelijke en provinciale besluitvorming.

9. De vijf publieke waarden

- De openbare bibliotheek voert de functies uit vanuit een aantal publieke waarden;
- De toepassing van de publieke waarden in de praktijk;
- Eventuele casuïstiek.

Aanleiding C

'Het digitale domein is anders opgebouwd dan het fysieke domein en is nog niet geregeld'

10. Digitale bibliotheek

- Digitale infrastructuur (onderdelen en stand van zaken);
- E-content, omvang en samenstelling, convenant e-lending;
- Gebruikers en gebruik; ervaringen en tevredenheid;
- Versnippering verminderd?
- Voornemens KB in het nieuwe beleidsplan.

Overig

Sommige onderwerpen vallen buiten de drie hierboven genoemde aanleidingen tot de Wsob, maar moeten wel worden geëvalueerd. Dit zijn bijvoorbeeld:

- Financiën: de totale omzet in de bibliotheeksector en ontwikkelingen in het aandeel van de verschillende partijen (gemeenten, provincies, rijk, gebruikers);
- Moties ingediend sinds in de inwerkingtreding van de wet.

De vijf functies geven bibliotheken een hedendaags, maatschappelijk-educatief profiel en een steun in de rug voor het gesprek met beleidsmakers over de lokale opdracht. Het vastleggen van de functies in de Bibliotheekwet draagt bij aan de versteviging van de positie van bibliotheken, al kan deze nog steviger als deze maatschappelijk-educatieve rol uitgebouwd wordt. Het Sociaal en Cultureel Planbureau onderzocht in 2019 het bibliotheekbereik. In 2018 heeft 40 procent van de Nederlanders van zes jaar of ouder is minimaal één keer de bibliotheek bezocht, de gemiddelde bezoekfrequentie in dat jaar was 4,1 keer. Opvallend is dat onder deze bezoekers het percentage leners is gedaald van 78 procent in 2012 naar 71 procent in 2018. Steeds meer bezoekers komen niet voor het lenen van bibliotheekmateriaal, wat in lijn is met de vijf functies uit de wet.

Heeft de Wsob bijgedragen aan een duidelijker profiel van een openbare bibliotheek als maatschappelijke organisatie met een aantal, deels nieuwe, publieke taken?

Door invulling te geven aan de vijf functies is de bibliotheek niet alleen een traditioneel uitleencentrum, maar kan deze bijvoorbeeld ook inspelen op laaggeletterdheid en taalvaardigheid, digitalisering en digitale vaardigheden, en leesmotivatie en leesvaardigheid. Over het algemeen bieden bibliotheken een brede verscheidenheid aan producten en diensten, waarbij zij regelmatig samenwerken met andere partijen. De invulling die zij kunnen geven aan het brede, maatschappelijk-educatieve profiel verschilt per bibliotheek. Er is op dit punt dus nog een grote stap te maken. Door goede voorbeelden en lokale best practices op te schalen en door landelijke allianties af te sluiten, kan hieraan invulling worden gegeven.

In hoeverre bibliotheken dit profiel in kunnen vullen, hangt samen met de middelen die zij daarvoor ter beschikking hebben. Uit de cijfers blijkt dat de subsidies in de periode 2015 – 2018 zijn afgenomen. De afgenomen subsidies brengen het risico met zich mee dat vestigingen of servicepunten moeten worden gesloten, dat de omslag naar een maatschappelijk-educatieve bibliotheek wordt vertraagd of belemmerd en dat aan kwaliteit en slagkracht wordt ingeleverd als het gaat om het vervullen van de vijf functies in de wet. Dit is al zichtbaar in de gemiddelde afstand tot een bibliotheekvoorziening, die in 178 gemeenten is toegenomen en in 94 gemeenten is afgenomen. KWINK groep vraagt dan ook aandacht voor de balans tussen de ambities voor de sector enerzijds en de beschikbare middelen die bibliotheken krijgen om dit te realiseren anderzijds.

Daarbij vraagt de transitie naar een maatschappelijk-educatieve bibliotheek meer van de medewerkers. Door vergrijzing (bijna twee derde van de medewerkers bij de openbare bibliotheek is 50 jaar of ouder), geringe aanwas van nieuwe medewerkers, financiële krapte en het ontbreken van een kwalitatieve vakopleiding, wordt het uitvoeren van deze rollen steeds moeilijker.

Vervullen partijen hun rollen in het netwerk en is de samenhang in het bibliotheekstelsel hierdoor toegenomen?

De wet beschrijft de taken van de afzonderlijke partijen in het netwerk. Door de wet is er meer samenhang gekomen in de sector. Dit heeft onder meer geleid tot een betere samenwerking met onderwijsinstellingen. Bij een aantal onderwerpen is het gelukt om de samenwerking tussen

de drie lagen vorm te geven of om onderlinge afspraken te maken.

De samenwerking loopt op bepaalde punten echter nog moeizaam; dit bleek bij het maken van afspraken rondom het collectief landelijk bibliotheekstelsel (CLB) en de afspraken rond een Nationale Bibliotheekpas. Daarnaast zijn de overheidslagen vooral bezig met het eigen beleid, waardoor afstemming tussen de partijen vaak ontbreekt. Om tot een intensievere interactie te komen, helpt het volgens KWINK groep om de rolinvulling van de partners in het netwerk te expliciteren bij specifieke onderwerpen. Dit is bijvoorbeeld gedaan rond het begrip 'innovatie' in de Gezamenlijke Innovatieagenda 2016 – 2018.

De wijze waarop provincies en gemeenten invulling geven aan hun rol in het netwerk en hun opdrachtgevende rol richting de instellingen die ze subsidiëren, loopt uiteen. De wensen en accenten van de ene gemeente of provincie zijn heel anders dan die van de andere gemeente of provincie. De omvang van de versterkte subsidie (per inwoner) loopt ook sterk uiteen. Dit bemoeilijkt volgens de sector ook de krachtenbundeling bij beoogde gezamenlijke initiatieven.

De KB stuurt het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen aan en houdt de landelijke digitale bibliotheek in stand. Op de invulling van deze twee taken is veel kritiek geuit, zij hebben een lastige rol te vervullen. Zij laveren tussen draagvlak ontwikkelen en daadkracht tonen en dat gaat niet altijd samen. Dat het netwerk decentraal wordt gefinancierd door gemeenten die ook hun eigen wensen hebben, maakt de uitvoering van de taken door de KB extra gecompliceerd.

De POI's zijn verantwoordelijk voor de distributie van fysieke werken door middel van IBL en voor de ontwikkeling van innovaties ten behoeve van de lokale bibliotheken. De rol van de POI's is niet voor iedereen zichtbaar en relevant, voornamelijk volgens gemeenten en sommige bibliotheken. De waardering voor de POI lopen sterk uiteen. KWINK groep ziet een toename in de afstemming tussen POI's onderling in SPN en tussen provincies in IPO verband.

In welke mate de lokale bibliotheken toewerken naar een breder, maatschappelijk-educatief profiel loopt uiteen. Deze variëteit valt deels te verklaren door de uiteenlopende wensen van de subsidieverstrekkende en opdrachtgevende gemeenten, maar ook door de omvang van de subsidie waarmee een lokale bibliotheekvoorziening het moet doen. Er zijn gemeenten die veel hebben bezuinigd en waar locaties van de bibliotheek zijn verdwenen, maar er zijn ook gemeenten die aanvullend hebben geïnvesteerd in de uitrol van de maatschappelijke bibliotheek, die multifunctionele accommodaties neerzetten en cultuurhuizen creëren waarin de bibliotheek samen met andere organisaties wordt gehuisvest.

Is sinds de invoering van de Wsob een voor het algemene publiek relevante digitale openbare bibliotheek ontstaan?

Het gebruik van de digitale bibliotheek is gestegen: waar het totaal aantal leden en fysieke uitleningen van de bibliotheek geleidelijk daalt, stijgt het aantal online gebruikers en digitale uitleningen. De toegenomen hoeveelheid content is in varianten aanwezig (naast e-books bijvoorbeeld ook luisterboeken) en door middel van het e-lending convenant zijn

er afspraken gemaakt over de vergoeding voor uitgevers, auteurs, vertalers en illustratoren. KWINK groep noemt wel meerdere aandachtspunten: het gebrek aan een collectief landelijk bibliotheekstelsel, het vergroten van het gebruik en verbeteren van gebruiksvriendelijkheid van de digitale bibliotheek, het hanteren van een integrale klantbenadering door de online bibliotheek en lokale bibliotheken, en het realistisch plannen van complexe ontwikkelprojecten van de Koninklijke Bibliotheek.

Hoe is de huidige situatie in het Nederlandse openbare bibliotheekstelsel eind 2018 (afgezet tegen de situatie voor de invoering van de wet) en welke conclusies zijn daaruit te trekken over de doeltreffendheid en effecten van de Wsob?

Veel bibliotheken hebben stappen gezet in de transitie naar een maatschappelijk-educatieve bibliotheek. De bibliotheek is een goed bezochte publieke instelling: 40 procent van de Nederlandse bevolking van zes jaar of ouder heeft in 2018 ten minste één keer de bibliotheek bezocht, waarvan een steeds groter aandeel komt om iets anders te doen dan het lenen van bibliotheekmaterialen.

Echter, de omvang van de totale subsidies aan de bibliotheeksector is afgenomen. De bibliotheek moet met de vijf functies een bredere rol uitvoeren met steeds minder subsidie, en dit is nog lastiger zonder een kwalitatieve branche-eigen opleiding. Het aantal (hoofd)vestigingen is gedaald en de gemiddelde afstand naar een bibliotheekvoorziening toegenomen. Niet voor alle ontwikkelingen kan gezegd worden dat de wet daaraan heeft bijgedragen.

Stakeholders geven vrijwel allemaal aan positief te zijn over het feit dat de Wsob er gekomen is. De wet heeft bijgedragen aan meer duidelijkheid over de rollen van deelnemers in het netwerk. Het expliciteren van de vijf functies heeft ervoor gezorgd dat er duidelijkheid en minder discussie is over de rol van openbare bibliotheken. De kritiek uit het veld komt voornamelijk neer op enkele wetsartikelen: er ontbreekt bijvoorbeeld een verplichting voor gemeenten om een bibliotheekvoorziening te financieren en er is geen verbod op het heffen van jeugdcontributie.

Stakeholders wijzen ook op het ontbreken van bepaalde onderwerpen in de wet, waaronder de kwaliteitsnormen voor het bibliotheekwerk of van opleidings- en competentievereisten voor bibliotheekmedewerkers. De vraag is wat een borging in de wet zou toevoegen aan de kwaliteitsborging die nu via certificering van bibliotheken reeds plaatsvindt en waaraan nagenoeg alle bibliotheken meedoen. Daarnaast is er aangegeven dat de term 'aansturing van het netwerk' door de KB onvoldoende recht doet aan het gegeven dat het stelsel in sterke mate lokaal wordt gefinancierd; de formulering in de wet zou beter moeten benadrukken dat ook lokale bibliotheken zich met digitale innovatie kunnen bezighouden. De rollen van de innovatietaak zouden nog te weinig kaderstellend zijn, maar hierover zijn ook afspraken gemaakt in de Gezamenlijke Innovatieagenda met een gedetailleerde taakverdeling.

Hoewel misschien met de kennis en ervaring van de afgelopen jaren sommige formuleringen in de wet anders gekozen zouden kunnen worden, is tegelijkertijd op grond van het evaluatieonderzoek weinig aanleiding te veronderstellen dat aanpassing van de wet de sleutel is tot een veel beter functionerende bibliotheeksector.

Volgens KWINK groep is verbetering vooral te behalen in de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de taken en artikelen in de wet en de wijze waarop de komende jaren invulling wordt gegeven aan de uitdagingen die in deze evaluatie zijn beschreven.

Baten van openbare bibliotheken 2010 – 2018, berekeningen t.b.v. advies

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Baten van openbare bibliotheken, prijsindex collectieve sector en inwonertal, 2010 – 2018 (in absolute, relatieve en indexcijfers)										
Baten openbare bibliotheken (in miljoenen euro's) ^[2]	574	576	571	551	524	520	520	507	513	
w.v. subsidies	474	471	465	450	432	429	427	414	419	
w.v. subsidies gemeenten	458	457	452	438	421	415	415	403	407	
<i>Prijsindex collectieve sector (2010=100) ^[3]</i>	100	100	102	102	103	104	106	107	109	
Baten openbare bibliotheken na correctie prijsniveau (in miljoenen euro's van 2010)	574	574	560	537	508	499	492	475	469	
w.v. subsidies	474	470	456	439	419	412	405	388	383	
w.v. subsidies gemeenten	458	455	443	428	409	399	394	378	372	
<i>Inwoners (in miljoenen) ^[4]</i>	16,6	16,7	16,7	16,8	16,8	16,9	17,0	17,1	17,2	
Baten per inwoner (in euro's)	34,6	34,6	34,1	32,8	31,1	30,8	30,6	29,7	29,8	
w.v. subsidies	28,6	28,3	27,8	26,8	25,6	25,4	25,1	24,2	24,4	
w.v. subsidies gemeenten	27,6	27,4	27,0	26,1	25,0	24,6	24,5	23,6	23,7	
Baten per inwoner na correctie prijsniveau (in euro's van 2010)	34,6	34,5	33,5	32,0	30,2	29,5	29,0	27,8	27,3	
w.v. subsidies	28,6	28,2	27,2	26,1	24,9	24,4	23,8	22,7	22,3	
w.v. subsidies gemeenten	27,6	27,3	26,5	25,5	24,3	23,6	23,2	22,1	21,7	
										2018 t.o.v. 2014 (%)
Indexcijfers (2014=100)										
Baten openbare bibliotheken	110	110	109	105	100	99	99	97	98	-2,2
w.v. subsidies	110	109	108	104	100	99	99	96	97	-2,9
w.v. subsidies gemeenten	109	109	107	104	100	99	99	96	97	-3,3
<i>Prijsindex collectieve sector</i>	97	97	99	99	100	101	102	104	106	6,1
Baten openbare bibliotheken na correctie prijsniveau	113	113	110	106	100	98	97	93	92	-7,8
w.v. subsidies	113	112	109	105	100	98	97	93	91	-8,5
w.v. subsidies gemeenten	112	111	109	105	100	98	96	93	91	-8,8
<i>Inwoners</i>	98	99	99	100	100	100	101	101	102	2,1
Baten per inwoner	111	111	110	105	100	99	98	95	96	-4,2
w.v. subsidies	111	110	108	104	100	99	98	94	95	-4,9
w.v. subsidies gemeenten	110	110	108	104	100	98	98	94	95	-5,3
Baten per inwoner na correctie prijsniveau	115	114	111	106	100	98	96	92	90	-9,7
w.v. subsidies	115	113	109	105	100	98	96	91	90	-10,4
w.v. subsidies gemeenten	114	113	109	105	100	97	95	91	89	-10,7

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 t.o.v. 2010 (%)
Indexcijfers (2010=100)										
Baten openbare bibliotheken	100	100	99	96	91	91	90	88	89	-10,7
w.v. subsidies	100	100	98	95	91	91	90	87	88	-11,5
w.v. subsidies gemeenten	100	100	99	96	92	91	91	88	89	-11,1
<i>Prijnsindex collectieve sector</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>103</i>	<i>104</i>	<i>106</i>	<i>107</i>	<i>109</i>	<i>9,3</i>
Baten openbare bibliotheken na correctie prijsniveau	100	100	97	94	89	87	86	83	82	-18,3
w.v. subsidies	100	99	96	93	88	87	85	82	81	-19,1
w.v. subsidies gemeenten	100	99	97	93	89	87	86	83	81	-18,7
<i>Inwoners</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>101</i>	<i>101</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>102</i>	<i>103</i>	<i>104</i>	<i>3,7</i>
Baten per inwoner	100	100	98	95	90	89	88	86	86	-13,9
w.v. subsidies	100	99	97	94	90	89	88	85	85	-14,7
w.v. subsidies gemeenten	100	99	98	95	91	89	89	85	86	-14,2
Baten per inwoner na correctie prijsniveau	100	100	97	92	87	85	84	80	79	-21,2
w.v. subsidies	100	99	95	91	87	85	83	79	78	-21,9
w.v. subsidies gemeenten	100	99	96	92	88	85	84	80	78	-21,5
2	Statline, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019, opendata.cbs.nl									
3	Centraal Economisch Plan 2019, Centraal Planbureau, 2019, https://www.cpb.nl/centraal-economisch-plan-cep-2019 ; Bijlage: Verzamelde bijlagen, 1970 – 2023, cpb.nl/sites . De in de tabellen gehanteerde prijsindex collectieve sector is het gemiddelde van ‘prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers’ en ‘prijs netto materiële overheidsconsumptie (imoc)’. Dit komt overeen met verhouding uitgaven door openbare bibliotheken (ca 50 procent personeels- en 50-procent materiële kosten). Zie opendata.cbs.nl .									
4	Statline, Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019, opendata.cbs.nl									
	Alle bronnen zijn geraadpleegd op 16 december 2019.									

Commissie

Frank Huysmans (*voorzitter*)
Jenneke Harings
Ankie Kessler
Nisrine Mbarki
Huub Wijfjes
Liesbet van Zoonen

Gesprekspartners

Inter provinciaal Overleg
Joost Cremers
Fedor Heida

Koninklijke Bibliotheek
Lily Knibbeler
Jos Debeij

Kunst van Lezen
Adriaan Langendonk

MuziekWeb
Margreet Teunissen
Mariëtte de Koning

Passend Lezen
Irmgard Reijntjes

Samenwerkende POI's Nederland
Tineke van Ham

Stichting Lezen
Gerlien van Dalen

Vereniging van Nederlandse
Gemeenten
Sjoerd Feitsma
Lydia Jongmans

Vereniging van Openbare
Bibliotheken
Francien van Bohemen

Literatuur

- Bibliotheekblad, vakblad voor de openbare bibliotheek
Einde dreigt voor bibliotheken op school Grave
bibliotheekblad.nl, 29 oktober 2019
geraadpleegd op 19 december 2019
- Bibliotheek Campus, 2019
bibliotheekcampus.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Maassen, N. A. M., Meelissen, M. R. M.
Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht. Universiteit Twente, Enschede, (doi: 10.3990/1.9789036549226), 2019
- Huysmans, F.
Welke opleidingen kun je volgen als je informatieprofessional wilt worden?
IP vakblad voor informatieprofessionals, 22 (8), pp. 18-21, 2018
informatieprofessional.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Huysmans, F., Hillebrink, C.
Sociaal en Cultureel Planbureau
De openbare bibliotheek tien jaar van nu.
Den Haag, 2018
www.scp.nl (pdf)
geraadpleegd op 19 december 2019.
- Huysmans, F., Oomes, M.
The People's Palaces: Public Libraries in the Information Society, 2018
In: E. Meerkerk en Q.L. van den Hoogen (red.), Cultural Policy in the Polder. 25 Years Dutch Cultural Policy Act, pp. 219-242. Amsterdam, Amsterdam University Press.
- Koninklijke Bibliotheek
Trends in het stelsel van openbare bibliotheken. Rapportage voor de midterm review Wsob
Den Haag, 2017
tweedekamer.nl (pdf)
geraadpleegd op 19 december 2019
- Koninklijke Bibliotheek
Bibliotheekstatistiek 2017. Onderzoeksresultaten 'Gegevenslevering Wsob 2017'
Den Haag, 2018
bibliotheekinzicht.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Koninklijke Bibliotheek
Bezuinigingen in de bibliotheeksector. Bibliotheekinzicht, 21 november, 2019
bibliotheekinzicht.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Koninklijke Bibliotheek
Inzicht in bibliotheekgebruikers. Bibliotheekinzicht
21 november, 2019
bibliotheekinzicht.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Koninklijke Bibliotheek
Medewerkers in een veranderende branche. Bibliotheekinzicht, 21 november, 2019
bibliotheekinzicht.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- KWINK groep, Panteia, Rebel Group
Evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (nog te verschijnen)
- Ministerie van OCW
Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. 2015
wetten.overheid.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Ministerie van OCW
Adviesaanvraag evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Den Haag, 2019
- Netwerk Digitaal Erfgoed
DERA – Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur
netwerkdigitaal erfgoed.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Onderwijsraad, Raad voor Cultuur
Lees! Een oproep tot een leesoffensief
Den Haag, 2019
cultuur.nl (pdf)
geraadpleegd op 19 december 2019
- Raad voor Cultuur
Advies Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen.
Den Haag, 2013
cultuur.nl (pdf)
geraadpleegd op 19 december 2019
- Raad voor Cultuur
Cultuurbeleid voor stad, land en regio. De rol van stedelijke regio's in het cultuurbestel.
Den Haag, 2017
toekomst-cultuurbeleid.cultuur.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Raad voor Cultuur
De daad bij het woord. Sectoradvies Letteren en bibliotheken
Den Haag, 2018
toekomst-cultuurbeleid.cultuur.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Raad voor Cultuur
Cultuur dichtbij, dicht bij cultuur. Advies Cultuurbestel 2021 – 2024
Den Haag, 2019
toekomst-cultuurbeleid.cultuur.nl
geraadpleegd op 19 december 2019
- Tweede Kamer
Herstructurering openbaar bibliotheekwerk.
Brief van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 7 december 2011, 28 330, nr. 51
Den Haag, vergaderjaar 2011 – 2012
- Tweede Kamer
Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen).
Memorie van Toelichting. 33 846, nr. 3.
Den Haag, vergaderjaar 2013 – 2014
- Tweede Kamer
Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2018.
Motie van het lid Asscher C.S. 34 775 VIII, nr. 27
Den Haag, vergaderjaar 2017 – 2018
- Tweede Kamer
Nieuwe visie cultuurbeleid.
Motie van de leden Asscher en Ellemet. 32 820, nr. 313
Den Haag, vergaderjaar 2018 – 2019
- Tweede Kamer
Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2020.
Motie van het lid Asscher C.S. 35 300 VIII, nr. 103
Den Haag, vergaderjaar 2019 – 2020
- Vereniging van Openbare Bibliotheken
Grijp de kansen van de nieuwe bibliotheekwet.
Uitleg bij de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob).
Den Haag, 2015
- Vereniging van Openbare Bibliotheken
Evaluatie Wsob, standpunten Vereniging van Openbare Bibliotheken.
Opbrengst ledenbijeenkoms
18 september 2019
Utrecht, 2019
- Vereniging van Openbare Bibliotheken
Bezuinigingen op bibliotheken 2020 – 2021.
2019
debibliotheken.nl
geraadpleegd op 19 december 2019

De Raad voor Cultuur is het wettelijke adviesorgaan van de regering en het parlement op het terrein van kunst, cultuur en media. De raad is onafhankelijk en adviseert, gevraagd en ongevraagd, over actuele beleidskwesties en subsidieaanvragen.

**RAAD
VOOR
CULTUUR**

**Een bibliotheek voor iedereen.
Versterking Bibliotheekwet noodzakelijk**

Deze publicatie is een uitgave van de Raad voor Cultuur

Leden

Marijke van Hees (*voorzitter*), Brigitte Bloksma,
Lennart Booi, Özkan Gölpinar, Erwin van Lambaart,
Thomas Steffens, Liesbet van Zoonen.
Jakob van der Waarden (*directeur*)

Raad voor Cultuur

Prins Willem Alexanderhof 20, 2595 BE Den Haag
070-3106686, info@cultuur.nl, www.cultuur.nl

Het is toegestaan (delen van) de inhoud van deze publicatie te citeren of te verspreiden, mits daarbij de Raad voor Cultuur en deze publicatie als bronnen worden vermeld. Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.

Den Haag, februari 2020